

บทที่ 1

บทนำ

### ปัญหาและความเบ้มาของปัญหา

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติ ความรู้ ทักษะ ในการดำรงชีวิต เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม มุ่งให้ผู้เรียนสามารถพัฒนา คุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคมและนำประสบการณ์ที่ได้รับจากการเรียนไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต การเรียนการสอน จะเป็นกระบวนการในการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลและ สร้างสรรค์ รวมทั้งเน้นให้เกิดความคิดรวบยอดในกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ ดังนั้นในการจัดโครงสร้างของเนื้อหาและประสบการณ์ที่สอดคล้องกับ จุดมุ่งหมาย จึงจำเป็นต้องตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของชีวิต นำไปสู่การแก้ปัญหาของชีวิตและส่งเสริมความสัมพันธ์ของเอกัตบุคคคลกับ สิ่งแวดล้อมในทางที่จะเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชีวิตส่วนตนและส่วนรวม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2534: คานา)

โครงสร้างของมวลประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มี 5 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ ประกอบด้วย วิชาภาษาไทยและวิชาคณิตศาสตร์

กลุ่มที่ 2 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ว่าด้วยกระบวนการ แก้ไขปัญหาชีวิตและสังคม โดยเน้นทักษะและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อความดำรงอยู่และการดำเนินชีวิตที่ดี

กลุ่มที่ 3 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ว่าด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมนิสัย ค่านิยม เจตคติและพฤติกรรม เพื่อนำไปสู่การมี บุคลิกภาพที่ดี

กลุ่มที่ 4 กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ว่าด้วยประสบการณ์ที่  
ทั่วไปในการทำงานและความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพ

กลุ่มที่ 5 กลุ่มประสบการณ์พิเศษ ว่าด้วยกิจกรรมตามความ  
สนใจของผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2534:2)

ลักษณะของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับ  
ปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีความยืดหยุ่นเพื่อให้ท้องถิ่นสามารถจัดเนื้อหา  
บางส่วนของหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของชุมชนและ  
ปัญหาของประชาชนในท้องถิ่นนั้นได้ ซึ่งมวลประสบการณ์ที่กำหนดไว้ใน  
หลักสูตรนับว่าเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการ  
ของประชาชนได้ทุกภูมิภาค โดยเน้นการศึกษาในด้านพัฒนาเศรษฐกิจ  
สังคม การเมืองและวัฒนธรรม มวลประสบการณ์ที่จัดขึ้นนี้เป็นการศึกษา  
ให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นและรู้จักนำความรู้ไปใช้ในการ  
ดำรงชีวิต เพื่อให้ผู้อยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่ม  
สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต นับว่ามีความสำคัญอย่างมาก ทั้งนี้เพราะ  
เป็นกลุ่มประสบการณ์ที่มุ่งสอนให้นักเรียนรู้จักแก้ปัญหาชีวิตและสังคม  
เพื่อการดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน (กระทรวง  
ศึกษาธิการ, 2534:1-3)

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมีขอบข่ายเนื้อหาครอบคลุม  
4 ประเด็นดังต่อไปนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2526:15)

1. ปัญหาและความต้องการของชีวิตคนไทย อันได้แก่ เรื่อง  
ของสุขภาพและอนามัยทั้งทางกายและจิต การป้องกันและการรักษา  
โรคภัยไข้เจ็บ ปัญหาความยากจน อันได้แก่ การขาดความรู้พื้นฐาน  
ในการทำงานหาเงิน การใช้จ่ายและการเก็บออมรวมถึงความต้องการ  
อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติและปลอดภัย

2. การเรียนรู้เรื่องเมืองไทยที่เข้าใจและเห็นคุณค่าของ  
วัฒนธรรม ศาสนา การปกครอง การเมืองและสังคมไทย รวมถึง

หลักการ, หน้าที่ สิทธิ ความรับผิดชอบของพลเมืองในระบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

3. การปรับตัวของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นมนุษย์ด้วยกัน สิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ เช่น พืช สัตว์ ดิน น้ำ ลม แสง ดวงอาทิตย์ ดวงดาว ป่าไม้ ภูเขา หิน แร่ เป็นต้น และสิ่งแวดล้อมที่เป็นเทคโนโลยี เช่น เครื่องผ่อนแรง สารเคมี ยาพิษและเครื่องมือในการสื่อสารคมนาคม เน้นการจัดความขัดแย้งการสงวนรักษา การใช้ประโยชน์อย่างสูงสุดและคุ้มค่า

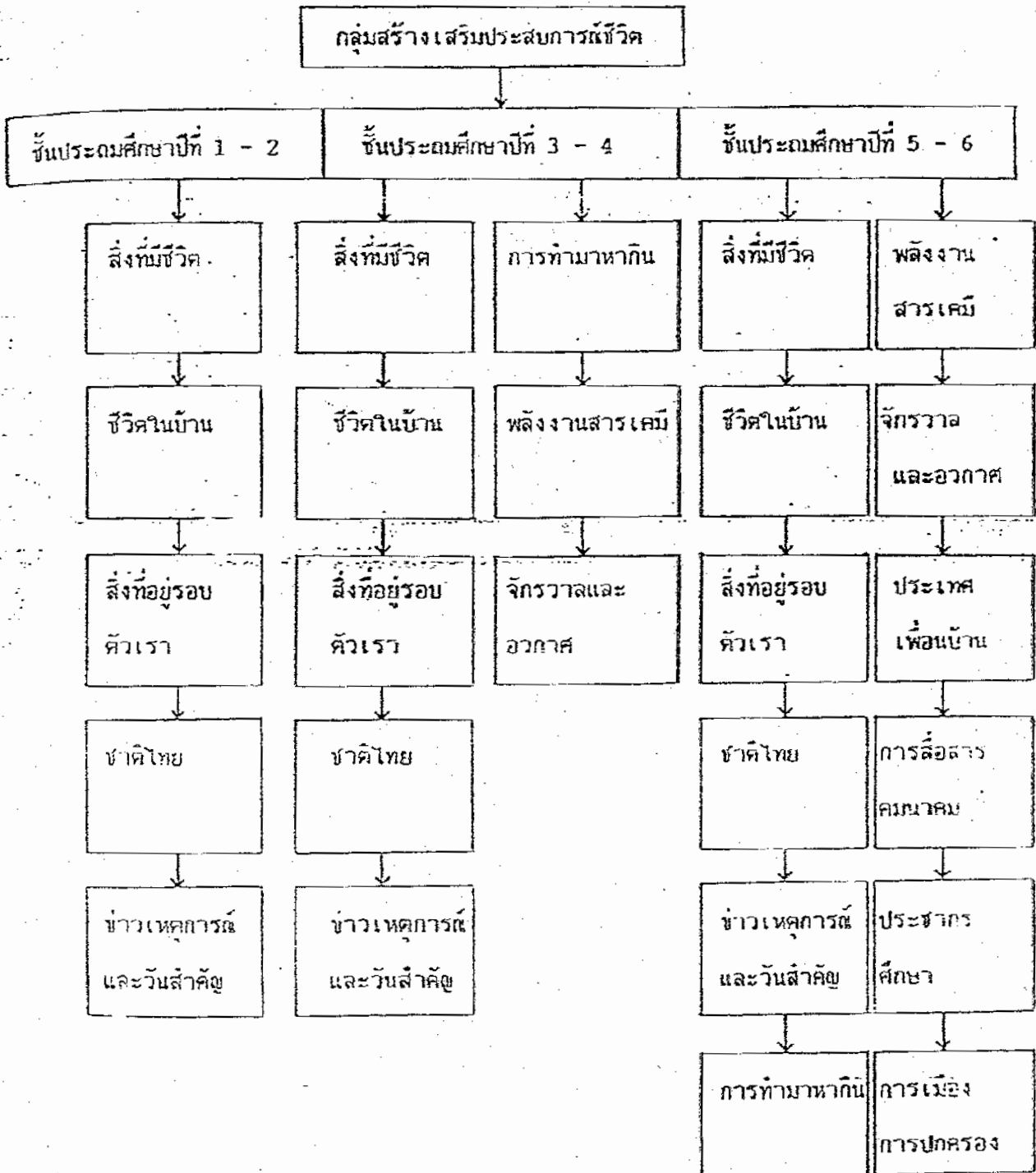
4. กระบวนการแก้ปัญหาของชีวิตและสังคม ซึ่งหมายถึงความรู้ ทักษะและแนวปฏิบัติที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถดำรงและดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุข

เนื้อหาของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมี 2 ลักษณะ คือ (กรมวิชาการ, 2520: 23-26)

1. เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตโดยตรง ได้แก่ อวัยวะที่สำคัญของร่างกาย โภชนาการ การปฐมพยาบาล สุขภาพของบุคคลในวัยต่างๆ การเลี้ยงดูทารกและการอบรมเด็ก การดำเนินชีวิตในสังคม กฎหมาย หน้าที่ความรับผิดชอบของพลเมือง การค้าขาย อาชีพบริการ บุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์

2. เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่มีผลหรืออิทธิพลต่อชีวิตและจิตใจของเรา ได้แก่ สิ่งเสพติด การสาธารณสุข พืช สัตว์ จุลชีววัน ลักษณะของครอบครัวที่อยู่ดีมีสุข เศรษฐกิจภายในครอบครัว อิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อสังคม สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ประวัติศาสตร์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ บุคคลสำคัญ ศาสนา โบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญ แหล่งทรัพยากรอาชีพและการชลประทานของประเทศ จรรยาบรรณและระเบียบกฎหมาย เกี่ยวกับอาชีพที่ควรทราบ การรวมกลุ่มสหกรณ์ แสง ไฟฟ้า สารเคมี

อวกาศ ประเทศในเอเชียที่น่าสนใจ การสื่อสารและการคมนาคม  
ประชากรศึกษา การเมืองและการปกครอง ข่าวเหตุการณ์และวันสำคัญ  
โครงสร้างของเนื้อหากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตได้แสดง  
ไว้ในภาพประกอบ 1



ภาพประกอบ 1 โครงสร้างของเนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

(วิชัย ราษฎร์ศิริ, 2522:71-73)

จากภาพประกอบ 1 จะเห็นว่าลักษณะเนื้อหาในชั้นต้นจะเน้นประสบการณ์ที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียนมากที่สุด เนื้อหาวิชาจะเป็นไปลักษณะกว้างๆ ส่วนเนื้อหาในชั้นสูงขึ้นไป มวลประสบการณ์จะขยายออกไปไกลตัวนักเรียน เนื้อหามีลักษณะที่ต้องเรียนละเอียดและเฉพาะมากขึ้น

ลักษณะการเรียนการสอนและกระบวนการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตนั้น จะเน้นให้ผู้เรียนมีความคิดรวบยอด มองเห็นปัญหาต่างๆ ในการดำรงชีวิตในสังคม พร้อมทั้งรู้จักหาวิธีแก้ปัญหานั้นๆ ตรงตามที่หลักสูตรกำหนดว่าให้ผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน มุ่งเน้นในด้านกำหนัดปฏิบัติ สอนให้เกิดค่านิยมและทัศนคติที่ดี ส่วนในเรื่องการเรียนชั้นสูงต่อไปนั้นก็เน้นให้มีความรู้ ความเข้าใจ และรู้จักคิด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2534: 32) ดังนี้

1. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนมากที่สุดตามวัยและความสามารถที่จะกระทำกิจกรรมนั้น
2. ให้เด็กเรียนปฏิบัติควบคู่ไปกับเนื้อหาอื่นๆ
3. พิจารณาให้ผู้เรียนมีกิจนิสัยที่ดีในการรักษาสุขภาพอนามัย โดยจัดให้มีการตรวจสุขภาพเป็นประจำ
4. พิจารณาให้ผู้เรียนมีความสนใจ รู้จักวิเคราะห์เข้าใจ เหตุการณ์ประจำวัน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้กว้างขวาง มีความรับผิดชอบ รู้ว่าสิ่งใดคิดสิ่งใดถูก สิ่งใดควรเชื่อและไม่ควรเชื่อ เพื่อจะได้นำสิ่งที่สืบปฏิบัติตาม โดยจัดให้มีการเล่าข่าวและเหตุการณ์ประจำวัน รวมทั้งการอภิปรายร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียนทุกวันอย่างน้อยวันละ 1 คาบ
5. ยืดหยุ่นเวลาเรียนได้ตามความสนใจของผู้เรียนให้เหมาะสมกับลักษณะของเนื้อหาวิชา แต่ละเรื่องแต่ละตอน

การแบ่งลักษณะชีวิตที่ควรเสริมสร้างในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมี 4 ด้านคือ

1. ชีวิตที่อยู่รอด มุ่งสร้างประสบการณ์ที่มีผลต่อสุขภาพ  
อนามัยของผู้เรียนให้ผู้เรียนมีพละนาามัยที่สมบูรณ์ รอดพ้นจากโรคภัย  
ไข้เจ็บ

2. ชีวิตที่อยู่ดี มุ่งสร้างประสบการณ์ที่ช่วยให้ชีวิตมีหลักฐาน  
มั่นคงขึ้น 1.ให้ผู้เรียนมีแนวทางในการประกอบอาชีพ รู้จักการผลิต การใช้  
การทํามาหากิน การออมทรัพย์และสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับความ  
เปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคม

3. ชีวิตท่ามกลางสภาพแวดล้อม มุ่งสร้างความรู้ ความเข้าใจ  
ทักษะและเจตคติ จะช่วยให้ชีวิตพัฒนาไปด้วยดี ปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพ  
และความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นมนุษย์ สิ่งแวดล้อมทาง  
ธรรมชาติและเทคโนโลยี ประสบการณ์เหล่านี้จะช่วยให้ชีวิตมีความสุขได้

4. ชีวิตที่มีหลักการ มุ่งเน้นถึงหลักการและคุณธรรมในการ  
ดำรงชีวิตร่วมกัน แบบแผนและวิถีในการดำรงชีวิต เรียกว่า วัฒนธรรม  
ความภาคภูมิใจในชีวิตไทย สร้างศรัทธาและความเชื่อในการปกครอง  
แบบประชาธิปไตย

กล่าวโดยสรุปแล้ว กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมีลักษณะ  
เฉพาะคือ

1. เป็นกลุ่มประสบการณ์ที่เกี่ยวกับการดำรง พัฒนาและ  
แก้ปัญหาชีวิตของบุคคล บวกกับความรู้ ทักษะและเจตคติที่จะทำให้  
บุคคลสามารถสัมพันธ์ ปรับตัวและใช้ประโยชน์สูงสุดจากสิ่งแวดล้อม  
ทั้งที่เป็นสังคมมนุษย์ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและเทคโนโลยี

2. บูรณาการเนื้อหาที่สัมพันธ์กันเข้าเป็นเรื่องเดียวกัน  
โดยจัดเนื้อหาเป็นหน่วย 12 หน่วยคือ สิ่งมีชีวิต ชีวิตในบ้าน สิ่ง  
ที่อยู่รอบตัวเรา ชาติไทย ช่างเหตุการณ์วันสำคัญ การทํามาหากิน  
พลังงานและสารเคมี จักรวาลและอวกาศ ประเทศเพื่อนบ้าน การสื่อสาร  
และคมนาคม ประชากรศึกษา การเมืองและการปกครอง

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 เรียนหน่วยที่ 1 ถึงหน่วยที่ 5  
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 เรียนหน่วยที่ 1-8 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6  
เรียนหน่วยที่ 1-12

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง  
พ.ศ. 2533) ได้ตัดเนื้อหาการสื่อสารและคมนาคม ทักษะนักเรียนชั้น  
ประถมศึกษาปีที่ 5-6 เรียนเนื้อหาเพียง 11 หน่วย

3. ลักษณะของเนื้อหาในขั้นต้น จะเป็นประสบการณ์ที่อยู่  
ใกล้ตัว เกิดจึงเป็นลักษณะของเนื้อหาที่กว้างๆ ส่วนในชั้นสูงขึ้นไป มวล  
ประสบการณ์จะขยายออกไป เนื้อหาจะมีลักษณะที่ต้องเรียนละเอียดและ  
เฉพาะเรื่องมากขึ้น

4. ครูสามารถใช้กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเป็น  
แกนกลางที่จะสัมพันธ์กับประสบการณ์กลุ่มทักษะ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะ  
นิสัยและกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพเข้าด้วยกัน เป็นหลักสูตรบูรณาการ  
ทั้งจะเห็นได้ว่าการดำรง พัฒนาและแก้ปัญหาชีวิตนั้น เราจะละทิ้ง  
หลักของศีลธรรมและคุณธรรมไปไม่ได้ นอกจากนั้นเจตคติและความ  
สามารถพื้นฐานในการประกอบอาชีพ รวมไปถึงความสามารถในการ  
สื่อความหมายและการคิดคำนวณก็ยังเป็นองค์ประกอบสำคัญในกระบวนการ  
ชีวิตที่ช่วยเช่นกัน

5. กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมีลักษณะที่ยืดหยุ่น  
สามารถปรับได้ตามง่าที่เป็นเนื้อหาและประสบการณ์ อันเป็นแกนกลาง  
สำหรับผู้เรียนทุกคนและประสบการณ์ที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพ  
ท้องถิ่น (สุมน อมรวิวัฒน์, 2520: 320-321)

จะเห็นว่ากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเป็นกลุ่ม  
ประสบการณ์หนึ่งที่มีความสำคัญในการที่จะทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ  
ในชีวิตและสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข แต่ถึงแม้ว่า



กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตจะมีความสำคัญมากดังกล่าว ปัจจุบัน  
 รัฐบาลก็ยังไม่สามารถจัดการศึกษาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต  
 ให้ประสบความสำเร็จได้ตามที่ต้องการได้ ทั้งนี้จากการประเมิน  
 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นรายกลุ่มประสบการณ์ของนักเรียนชั้น  
 ประถมศึกษาปีที่ 6 ทั่วประเทศพุทธศักราช 2532 พบว่า นักเรียน  
 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตระดับประเทศ  
 อยู่ในเกณฑ์ค่าคือได้คะแนนเฉลี่ยเพียง 60.39 คะแนนจากคะแนนเต็ม  
 100 คะแนน และจากการประเมินคุณภาพของนักเรียนในระดับจังหวัด  
 พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดปัตตานี มีระดับผลสัมฤทธิ์  
 ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตอยู่ในระดับต่ำคือ นักเรียน  
 ได้คะแนนเฉลี่ย 56.14 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน(กระทรวง  
 ศึกษาธิการ, 2532:18)

ผลการประเมินดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาหาวิธีการ  
 เพื่อที่จะช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต  
 ของนักเรียนสูงขึ้น

การพัฒนากระบวนการศึกษาเพื่อช่วยเพิ่มคุณภาพการเรียนของ  
 นักเรียนควรจะพัฒนาพร้อมกันทั้ง 4 ด้านคือ (1) พัฒนารูปแบบการสอน  
 หรือยุทธวิธีการสอน(Model of teaching or instructional  
 strategies) (2) พัฒนาโครงสร้างหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้  
 (Curriculum structure and implementation) (3) พัฒนา  
 การสอนให้มีประสิทธิภาพ (Effective teaching) (4) พัฒนา  
 โรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ(Effective school)(สุรศักดิ์ พลานมาลา,  
 2531:24 อ้างอิงจาก Joyce et al,1987)

จากการศึกษาปัญหาของครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์  
 ชีวิตพบว่า ในด้านการสอนและวิธีสอนจะมีปัญหาในการปรับบทเรียนให้

เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน (สมศักดิ์ ชอบตรง, 2534:22) ดังนั้นถ้าครูผู้สอนสามารถจัดความคิดรวบยอดของเนื้อเรื่องทีเรียนก็จะสามารถช่วยเหลือให้นักเรียนเข้าใจเนื้อเรื่องที่จะเรียนได้ง่ายยิ่งขึ้น

จากการศึกษาของสมาคมการอ่านนานาชาติ (International Reading Association) พบว่านักเรียนจะเรียนรู้เนื้อเรื่องได้ดีเมื่อเนื้อเรื่องที่อ่านนั้นมีการอธิบายแนวคิดหลัก (Key concept) โครงสร้างหลักของเนื้อหา รวมทั้งมีการสรุปเรื่อง (Summary) แมคอีเนียนี (McEneaney, 1990:89-96) ได้เสนอหลักสำคัญสองประการที่ช่วยทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น ได้แก่ ความสามารถในการวิเคราะห์เนื้อหาและการจัดความคิดรวบยอดของเนื้อเรื่อง สมิท (Smith, 1983:4-8) ได้เสนอความคิดว่า หลักสูตรปัจจุบันควรจะเป็นกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนและการสอนทักษะพื้นฐานในการอ่าน ได้แก่ การหาความคิดหลักของเรื่อง การสรุปความคิดรวบยอด การเขียนโครงสร้างของเรื่องและการอ่านอย่างวิเคราะห์จะทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจและส่งผลต่อใบ้ให้การเรียนรู้ของนักเรียนเกิดขึ้นได้สะดวกและง่ายขึ้น

บทเรียนเป็นสื่อการเรียนรู้ที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ คุณค่าของบทเรียนที่สำคัญประการหนึ่งคือเป็นศูนย์รวมความสนใจ ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์อย่างกว้างขวาง สามารถอธิบายสิ่งที่เข้าใจยากเข้าใจได้ง่ายขึ้นช่วยให้ผู้เรียนจากบทเรียนได้งาน เกิดความประทับใจ ช่วยส่งเสริมการคิด ทั้งยังช่วยให้การเรียนรู้ได้ปริมาณมากขึ้นในเวลาที่กำหนด (ปราโมทย์ ขจรภัย, 2526:23) รูปแบบของบทเรียนจะส่งผลต่อการเรียนรู้ในลักษณะต่างกันคือ รูปแบบของบทเรียนแบบสหสาขาจะช่วยในการสร้างภาพพจน์ของฉาก เหตุการณ์และอากัปกิริยาของตัวละคร ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตามเรื่อง อีกทั้งช่วยให้การตามเนื้อเรื่องเป็นไปอย่างรวดเร็ว สนุกสนาน ซึ่งจะจูงใจผู้เรียนให้มีความสนใจในเนื้อหาที่เป็น

เวลานาน ส่วนรูปแบบของบทเรียนแบบบรรยายจะช่วยให้ผู้อ่านมองเห็นภาพพจน์ที่เด่นชัด ได้รับสาระสำคัญของเนื้อหาจากเรื่องที่อ่านได้อย่างละเอียดแจ่มแจ้ง

หนังสือเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ จัดทำขึ้นประจำรายวิชาต่างๆสำหรับนักเรียนแต่ละชั้นทั่วประเทศนี้ ไม่เฉพาะเจาะจงว่าหนังสือเล่มนั้นทำขึ้นสำหรับนักเรียนเก่ง นักเรียนปานกลางหรือนักเรียนที่เรียนอ่อน จึงต้องมีการปรับปรุงเพื่อให้ได้ผลหรือเป็นประโยชน์แก่การเรียนรู้ของนักเรียนให้มากที่สุด

หนังสือเรียนสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นำเสนอเนื้อหาในลักษณะมีตัวละครดำเนินเรื่องราว มีบทสนทนา คู่มือคล้ายเรื่องสั้นหลายตอนจบ การเสนอข้อมูลทางวิชาการจึงอาจให้รายละเอียดของเนื้อหาวิชาลงลึกไม่เท่ากันทุกหัวข้อเรื่อง เพราะลักษณะการประพันธ์เป็นเครื่องบังคับอยู่บ้าง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2526: ก) ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกรูปแบบของบทเรียนและสิ่งช่วยจัดความคิดรวบยอดของเนื้อเรื่องมาเป็นตัวแปรที่ศึกษาเพื่อที่จะนำผลมาพัฒนาคุณภาพสื่อการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ให้เหมาะสมกับความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียน

สิ่งช่วยจัดความคิดรวบยอดของเนื้อเรื่อง เป็นองค์ประกอบสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของการอ่านเรื่อง (Olgin, 1990: 3687-A) ทำให้เกิดความเข้าใจเนื้อเรื่อง ช่วยให้การอ่านมีความหมายมากขึ้น โดยความคิดรวบยอดเป็นองค์ประกอบในโครงสร้างระบบความคิด (Cognitive Structure) ซึ่งประกอบด้วยความคิดรวบยอดที่ถูกจัดเป็นระบบ จากความคิดรวบยอดที่มีความหมายกว้างที่สุดไปยังความคิดรวบยอดที่มีความหมายแคบลง (เอื้อมพร จตุรธารง, 2521: 8 อ้างอิงจาก Ethirveerasigam, 1971: 235-A) ออซูเบล (Ausubel, 1968: 26-27)

ได้กล่าวไว้ว่า โครงสร้างของระบบความคิดของบุคคลจะจัดลำดับความรู้ในสาขาใดสาขาหนึ่งไว้ในช่วงเวลาหนึ่งๆ ซึ่งจะเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการจำข้อมูลใหม่ๆ ในสาขาเดียวกัน จะทำหน้าที่บ่งชี้ความเที่ยงตรงและความเข้มข้นถึงความหมายของสิ่งที่จะเรียนซึ่งผ่านเข้ามาในขอบข่ายของความคิด (Cognitive Field) กระบวนการเช่นนี้ถือว่าเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์โดยธรรมชาติ ถ้าโครงสร้างของระบบความคิดจัดไว้ตามลำดับอย่างเหมาะสมชัดเจนแล้ว ความรู้ใหม่จะเกิดขึ้นได้ดีและจำได้แม่นยำ แต่ในทางตรงข้ามถ้าโครงสร้างของระบบความคิดสับสน ไม่ชัดเจนแล้วจะรับรู้ได้ยาก ดังนั้นจึงต้องหาวิธีการที่จะทำให้ขอบข่ายของความคิดมีความสัมพันธ์กับเรื่องที่จะเรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และจำได้ง่ายขึ้น

สิ่งช่วยจัดความคิดรวมยอดของเนื้อเรื่องสามารถทำได้หลายรูปแบบ ได้แก่ โครงเรื่อง (Outline) จะช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นขอบข่ายของเรื่องอย่างกว้างๆ ทำให้เข้าใจความคิดและข้อมูลในบทเรียนได้ชัดเจนขึ้น รวมทั้งจะช่วยเหลือนักเรียนในการรวบรวมความคิดหลักของเรื่อง เหมาะกับนักเรียนที่มีความจำไม่ค่อยดีนัก หรือในกรณีที่ข้อมูลมีเนื้อหาล้นหลามและมีความยาวมาก (Stalling and Derry, 1986: 217-222)

สิ่งช่วยจัดความคิดรวมยอดของเนื้อเรื่องแบบเรื่องย่อ (Content Abstract) เป็นถาวรรวบรวมเอาแนวความคิดหลักของเรื่องให้เป็นเนื้อหาใหม่ที่ง่ายแก่การจดจำ เพราะถ้าหากนักเรียนได้อ่านเรื่องย่อประกอบไปกับเนื้อเรื่องที่อ่านที่มีความสลับซับซ้อนก็จะช่วยลดความสับสนในเนื้อหาที่อ่านด้วย ทำให้เกิดความเข้าใจที่ต่อเนื่องกัน ซึ่งจากการค้นคว้าวิจัยส่วนใหญ่แล้วจะสอดคล้องกันว่าสิ่งช่วยจัดความคิดรวมยอดของเนื้อเรื่องแบบเรื่องย่อจะช่วยเพิ่มความสามารถในการอ่าน

การสรุปความคิดหลัก(Main Idea)เป็นการจัดความคิดรวมยอดของเนื้อเรื่องรูปแบบหนึ่งที่เป็นการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในการสอนของครูนั้น ครูควรจะสรุปบทเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสามารถจัดระเบียบการเรียนรู้หรือจัดระเบียบประสบการณ์เพื่อให้เกิดความเข้าใจในสิ่งที่เรียนไปแล้วได้ดียิ่งขึ้น ถ้าครูได้จัดทำบทเรียนที่ประกอบด้วยบทสรุปมาใช้ประกอบในการเรียนการสอนจะทำให้การเรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น(ทศนิยม วิเศษเจริญ, 2534: 4-5)นอกจากนี้แล้ว การสรุปบททวนการเรียนการสอนจะเป็นวิถีทางของการย้ำให้เกิดการเรียนรู้ เพราะไม่มีใครจำสิ่งที่เรียนมาแล้วได้ทั้งหมด การสรุปบททวนจึงเป็นสิ่งจำเป็นแม้ว่าขณะที่นักเรียนเรียนอยู่จะได้รับกำลังใจหรือการเน้นให้เกิดความจำและการเรียนรู้อย่างดีแล้วก็ตาม การทำให้เรียนรู้อีกครั้งหนึ่งจะทำให้จำได้และมีทักษะมากกว่าการเรียนในครั้งแรก เมื่อเรียนจบตอนสำคัญแล้วย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการสรุปบททวนเป็นหลักการ ข้อเท็จจริงและความคิดรวมยอดในเรื่องต่างๆ (สุภาพ วาดเขียน, 2523: 84)

สิ่งช่วยจัดความคิดรวมยอดของเนื้อเรื่องจึงเป็นส่วนประกอบหนึ่ง ที่ช่วยทำให้การเรียนรู้ของนักเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับพาเรอ (Parer, 1988: 1433) ที่กล่าวว่า องค์ประกอบสำคัญของบทเรียนที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนให้ดีขึ้น ประกอบด้วยตารางเนื้อหา วัตถุประสงค์ของเรื่อง หัวข้อเรื่อง บทนาเรื่อง การเลือกตัวอย่างและการสรุปใจความสำคัญของเรื่อง ซึ่งจะนำไปสู่การสรุปประเด็นหลักของเนื้อเรื่อง หากที่สามารถตีความและเข้าใจเนื้อเรื่องได้อย่างถูกต้องและชัดเจน รวมทั้งการศึกษาของไรส์และลีออน(Reis and Leone, 1987: 41-43) พบว่า วิธีที่สามารถช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนอ่อนให้สามารถอ่านและเข้าใจเนื้อเรื่องได้ดีมี 2 วิธีคือการเริ่มบทเรียนโดยใช้การนำเรื่องและการสรุปบทเรียนด้วยตัวนักเรียนเอง จะทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อเรื่องได้ตามลำดับ

ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่ารูปแบบของบทเรียนแบบสนทนาและแบบบรรยายกับสิ่งช่วยจัดความคิดรวบยอดของเนื้อเรื่องแบบโครงเรื่อง แบบเรื่องย่อ แบบสรุปความคิดหลักและแบบเนื้อเรื่องที่มีสิ่งช่วยจัดความคิดรวบยอด จะมีผลต่อการเรียนรู้เนื้อเรื่องกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตต่างกันหรือไม่ รวมทั้งศึกษากิริยาร่วม (Interaction) ระหว่างตัวแปรทั้งสองคือรูปแบบของบทเรียนและสิ่งช่วยจัดความคิดรวบยอดของเนื้อเรื่อง

### วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษาผลของบทเรียนและสิ่งช่วยจัดความคิดรวบยอดของเนื้อเรื่องรูปแบบต่างๆที่มีต่อการเรียนรู้เนื้อเรื่องกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ตลอดจนศึกษากิริยาร่วมระหว่างรูปแบบของบทเรียนและสิ่งช่วยจัดความคิดรวบยอดของเนื้อเรื่อง

วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการเรียนรู้เนื้อเรื่องกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนที่อ่านบทเรียนรูปแบบสนทนาและรูปแบบบรรยาย
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการเรียนรู้เนื้อเรื่องกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนที่อ่านบทเรียนที่มีสิ่งช่วยจัดความคิดรวบยอดของเนื้อเรื่องแบบโครงเรื่อง แบบเรื่องย่อ แบบสรุปความคิดหลักและแบบเนื้อเรื่องที่มีสิ่งช่วยจัดความคิดรวบยอดของเนื้อเรื่อง
3. เพื่อศึกษากิริยาร่วมระหว่างรูปแบบของบทเรียนและสิ่งช่วยจัดความคิดรวบยอดของเนื้อเรื่อง

### สมมติฐาน

1. นักเรียนที่อ่านบทเรียนแบบสนทนาและแบบบรรยาย มีการเรียนรู้เนื้อเรื่องกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตแตกต่างกัน
2. นักเรียนที่อ่านบทเรียนที่มีสิ่งช่วยจัดความคิดรวบยอดของเนื้อเรื่องแบบโครงเรื่อง แบบเรื่องย่อ แบบสรุปความคิดหลัก และแบบเนื้อเรื่องที่มีสิ่งช่วยจัดความคิดรวบยอดของเนื้อเรื่อง มีการเรียนรู้เนื้อเรื่องกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตแตกต่างกัน
3. มีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างรูปแบบของบทเรียนและสิ่งช่วยจัดความคิดรวบยอดของเนื้อเรื่องหรือนักเรียนที่อ่านบทเรียนแบบสนทนาและแบบบรรยายที่มีสิ่งช่วยจัดความคิดรวบยอดของเนื้อเรื่องแบบโครงเรื่อง แบบเรื่องย่อ แบบสรุปความคิดหลักและแบบเนื้อเรื่องที่มีสิ่งช่วยจัดความคิดรวบยอดของเนื้อเรื่องจะมีการเรียนรู้เนื้อเรื่องกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตแตกต่างกัน

### ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

#### ด้านความรู้

1. ทราบถึงว่ารูปแบบของบทเรียนแบบสนทนาและแบบบรรยาย จะทำให้นักเรียนมีการเรียนรู้เนื้อเรื่องกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตแตกต่างกันหรือไม่
2. ทราบถึงว่าบทเรียนที่มีสิ่งช่วยจัดความคิดรวบยอดของเนื้อเรื่องแบบโครงเรื่อง แบบเรื่องย่อ แบบสรุปความคิดหลักและเนื้อเรื่องที่มีสิ่งช่วยจัดความคิดรวบยอดของเนื้อเรื่อง จะทำให้นักเรียนมีการเรียนรู้เนื้อเรื่องกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตแตกต่างกันหรือไม่

3. ทำให้รู้ว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบของบทเรียนและสิ่งช่วย  
จัดความคิดรวบยอดของเนื้อเรื่องหรืออาม

ด้านการนำไปใช้

1. ช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ตลอดจน  
ผู้ที่สนใจสามารถเลือกวิธีการจัดความคิดรวบยอดของเนื้อเรื่องนำไปใช้  
อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ในด้านการจัดการเรียนการสอน
2. สามารถนำความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทาง  
ในการผลิตหรือปรับปรุงตำราเรียน เพื่อช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการ  
เรียนรู้เนื้อเรื่องสูงขึ้น
3. เป็นแนวทางในการศึกษา ค้นคว้า วิจัยเพิ่มเติมสำหรับผู้ที่  
มีความสนใจเกี่ยวกับสิ่งช่วยจัดความคิดรวบยอดของเนื้อเรื่องและรูปแบบ  
ของบทเรียน

#### ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ประชากรในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5  
ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2535 ของโรงเรียนนันทกสิวิธานสำนักงานการ  
ประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี จำนวน 333 โรงเรียน จำนวนนักเรียนทั้งหมด  
8,888 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนที่กำลังเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5  
ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2535 ของโรงเรียนนันทกสิวิธานสำนักงานการ  
ประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี จำนวน 8 โรงเรียน จำนวนนักเรียนทั้งหมด  
256 คน



### 3. ตัวแปรที่ศึกษา

#### 3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

##### 3.1.1 รูปแบบของบทเรียน แปรค่าเป็น 2 ระดับ

ได้แก่

###### 3.1.1.1 แบบสหพนา

###### 3.1.1.2 แบบบรรยาย

##### 3.1.2 สิ่งช่วยจัดความคิดรวบยอดของเนื้อเรื่อง

แปรค่าเป็น 4 ระดับ ได้แก่

###### 3.1.2.1 แบบโครงเรื่อง

###### 3.1.2.2 แบบเรื่องย่อ

###### 3.1.2.3 แบบสรุปความคิดหลัก

###### 3.1.2.4 แบบไม่มีการจัดความคิดรวบยอด

#### 3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การเรียนรู้เนื้อเรื่องกลุ่ม

สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ซึ่งวัดได้จากการทำแบบทดสอบวัดความจำและความเข้าใจเนื้อเรื่องกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

#### นิยามศัพท์เฉพาะ

1. กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หมายถึง กลุ่มที่วัดด้วยความรู้ด้านต่างๆ ในการดำรงชีวิตของสังคมมนุษย์ทางด้านสุขภาพอนามัย ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม การเมือง การปกครอง พระพุทธศาสนา หลักธรรม คำสอน วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ความสัมพันธ์ของประเทศในระดับภูมิภาคและโลก วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ความรู้ต่างๆ เหล่านี้จะช่วยแก้ปัญหาชีวิตและสังคม เพื่อให้คนมีความเป็นอยู่และการดำรงชีวิตที่ดี

2. บทเรียน หมายถึง เนื้อหาของเรื่องตรงตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ให้ใช้เรียนประจำวิชา หมวดสุขภาพกาย และจิต ขึ้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ระบบย่อยอาหาร ระบบปัสสาวะและระบบหายใจ

3. บทเรียนสนทนา หมายถึง บทเรียนที่มีการเสนอเรื่องราวโดยมีการสนทนาโต้ตอบกันระหว่างตัวละครในเรื่อง ซึ่งผู้วิจัยใช้บทเรียนจากหนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่อง ระบบย่อยอาหาร ระบบปัสสาวะและระบบหายใจ

4. บทเรียนแบบบรรยาย หมายถึง บทเรียนที่มีการเสนอเรื่องราวโดยมีข้อความบรรยายติดต่อกันไป ซึ่งผู้วิจัยดัดแปลงขึ้นจากบทเรียนในหนังสือสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต แล้วนำมาเขียนเรียบเรียงขึ้นใหม่ โดยให้เนื้อความติดต่อกันเป็นแบบบรรยายและมีความคิดรวบยอดของเนื้อเรื่องเหมือนกับในบทเรียนแบบสนทนา

5. สิ่งช่วยจัดความคิดรวบยอดของเนื้อเรื่อง (Organizer) หมายถึง สิ่งที่ช่วยเตรียมโครงสร้างระบบความคิดของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยเสริมความเข้าใจเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ ทำให้มองเห็นขอบข่ายของเนื้อหาและช่วยรวบรวมความคิดที่สัมพันธ์กับเนื้อหาในเรื่องที่จะเรียน แบ่งออกเป็น 3 แบบคือแบบโครงเรื่อง แบบเรื่องย่อ และแบบสรุปความคิดหลัก โดยตีกรอบสิ่งช่วยจัดความคิดรวบยอดของเนื้อเรื่องทั้ง 3 แบบเพื่อให้เห็นชัดเจนขึ้น

5.1 แบบโครงเรื่อง (Outline Sentence) หมายถึง การเขียนข้อความที่เป็นสาระสำคัญและสาระย่อยของเรื่องแต่ละเรื่อง อาจเป็นข้อความเดิมที่มีอยู่ในเนื้อเรื่องหรือเป็นข้อความที่เขียนใหม่ก็ได้ แต่อยู่ในขอบข่ายของเนื้อเรื่อง โดยเขียนข้อความที่เป็นสาระสำคัญก่อน แล้วตามด้วยข้อความที่เป็นสาระย่อยสนับสนุนสาระสำคัญนั้นตามขอบข่ายของเนื้อเรื่อง โดยเขียนเป็นหัวข้อย่อยตามลำดับ

5.2 แบบเรื่องย่อ (Content Abstract) หมายถึง การสรุปใจความสำคัญของเนื้อเรื่องทีอ่านในแต่ละตอนอย่างย่อๆ แล้วนำมาเขียนเรียงใหม่ ให้เป็นเนื้อความที่สั้น กระชับและ ติดต่อกันตามลำดับ จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจเรื่องโดยตลอด โดยการจัดความคิดรวบยอดของเนื้อเรื่องแบบเรื่องย่อไว้ก่อนเริ่ม บทเรียน

5.3 แบบสรุปความคิดหลัก (Main Idea) หมายถึง การรวบรวมใจความสำคัญของเนื้อเรื่องในแต่ละย่อหน้าให้เป็น ข้อความที่กระชับ โดยมีการสรุปใจความสำคัญของเรื่องในย่อหน้า ที่มีความคิดหลักของเรื่องไว้ทางขวามือของแต่ละย่อหน้า

6. แบบไม่มีสิ่งช่วยจัดความคิดรวบยอด หมายถึง บทเรียน กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่มีเฉพาะเนื้อเรื่องในบทเรียน เท่านั้น แต่ไม่มีสิ่งช่วยจัดความคิดรวบยอดของเนื้อเรื่อง

7. การเรียนรู้เนื้อเรื่อง หมายถึง การที่ผู้เรียนเกิดความรู้ ความจำ ความเข้าใจเนื้อเรื่องจากการอ่านบทเรียน ซึ่งวัดได้จากการทำแบบทดสอบวัดความจำและความเข้าใจเนื้อเรื่องกลุ่มสร้างเสริม ประสบการณ์ชีวิต

8. แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้เนื้อเรื่อง หมายถึง แบบ ทดสอบปรนัยแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือกที่วัดความจำและความเข้าใจ เนื้อเรื่องจากการอ่านบทเรียน เป็นแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง